

การบริหารจัดการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง
ตำบลดงพญา อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์

Large-scale agricultural Management for cassava

in Dong Phayung Subdistrict, Donchan District, Kalasin Province

[Received: March 13, 2024; Revised: March 26, 2024; Accepted: March 26, 2024]

दनัย สิทธิสำนวน

หลักสูตรเทคโนโลยีการเกษตร,

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Danai Sitsamnuan

Program in Agricultural Technology,

Faculty of Agricultural Technology,

Kalasin University

สายัญ พันธุ์สมบูรณ์

สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช,

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Sayun Phansomboon

Department of Plant Production

Technology, Faculty of Agricultural

Technology, Kalasin University

ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร

สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ,

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Nattapong Srisamoot

Department of BioTechnology,

Faculty of Agricultural Technology,

Kalasin University

CORRESPONDING AUTHOR

Sayun Phansomboon. Department of Plant Production Technology, Faculty of Agricultural

Technology, Kalasin University, Kalasin, Thailand. Email: sayun.ph@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการบริหารจัดการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลังในตำบลดงพญา อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังตำบลดงพญา จำนวน 54 ราย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการพรรณนาการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.11) อายุเฉลี่ย 55.51 ปี และมีประสบการณ์ในการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 27.7 ปี เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยในภาคการเกษตรและนอกภาค การเกษตร 120,796.29 และ 9,102.49 บาทต่อปี ตามลำดับ การไม่มีสถานที่แปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังเป็นของตนเองถือเป็นปัญหาสูงสุดของเกษตรกร นอกจากนี้ช่องทางการรับซื้อมันสำปะหลังมีน้อยไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ อีกทั้งการขาดความรู้และเทคโนโลยีในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตมันสำปะหลังก็เป็นปัญหาสำคัญ

คำสำคัญ : เกษตรแปลงใหญ่; การบริหารจัดการ; มันสำปะหลัง; ส่งเสริมการเกษตร

Abstract

The objective of this research is to evaluate the large-scale management of cassava plots in Dong Phayuang Subdistrict, Don Chan District, Kalasin Province. Study from all total of 54 farmers of large-scale farm in Dong Phayuang Subdistrict. The data were collected by interviewing the farmers. The statistical methodology used to analyze the data including frequency, percentage, maximum value, minimum value, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results found that the majority of farmers were female (61.11 percent), with an average age of 55.51 years, and with an average of 27.7 years of experience in cassava production. Farmers have an average income in the agricultural and non-agricultural sectors is 120,796.29 and 9,102.49 baht per year, respectively. The biggest problem for farmers is not having their own cassava processing facilities. In addition, there are few channels for purchasing cassava, unable to set the price yourself, and the lack of knowledge and technology to increase the value of cassava products are important problems.

Keywords: Large-scale agricultural; Management; Cassava; Extension Agricultural

บทนำ

มันสำปะหลังเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมีปริมาณการส่งออก 40.63 ล้านตัน ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 8,918,92 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3.54 ตันต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมากที่สุด มีพื้นที่ปลูกทั้งหมด 4,807,207 ไร่ ผลผลิต 16,835,078 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3.50 ตันต่อไร่ ประเทศไทยผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังเพื่อเป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมต่าง ๆ สร้างรายได้ให้ประเทศมีมูลค่ามากกว่า 6 หมื่นล้านบาท ได้แก่แป้งมันเส้น มันอัดเม็ด แป้งมันสำปะหลัง และเอทานอล ปัจจุบันมันสำปะหลังมีบทบาทเพิ่มขึ้นในด้านของแหล่งพลังงานเชื้อเพลิง โดยเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตเอทานอล มันสำปะหลังเป็นพืชที่ปลูกง่าย การดูแลรักษาน้อย ทนทานต่อสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี อายุเก็บเกี่ยว 8-12 เดือน เหตุผลดังกล่าวทำให้เกษตรกรนิยมปลูกกันอย่างแพร่หลาย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 253,485 ไร่ ผลผลิตรวม 904,922 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3.56 ตันต่อไร่ โดยมีครัวเรือนทั้งหมด 177,165 ครัวเรือน ปลูกมันสำปะหลังทั้งหมด 25,586 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.44 ของครัวเรือนทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) จังหวัดกาฬสินธุ์ได้มีการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มันสำปะหลังจำนวนทั้งสิ้น 127 แปลง รวมพื้นที่ทั้งหมด 79,645 ไร่ เกษตรกรจำนวน 7,050 ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (Road map) ซึ่งมีโครงการที่สำคัญ คือการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมงประกอบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ) ได้มอบนโยบาย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2558 เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการลด ต้นทุนการผลิต โดยการรวมแปลงการผลิตของเกษตรกรเป็นแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตตามที่กำหนด และสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหลักการ คือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อาทิ ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559) ดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มภายใต้การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ รวมถึงศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกกลุ่ม การบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการทำแปลงใหญ่มันสำปะหลัง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา กลุ่ม เกิดการจัดการผลิตสินค้า เกษตรในชุมชนและสามารถจัดการพื้นที่การเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งผู้ที่สนใจและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้กำหนดแนวทางในการจัดการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่แปลงอื่นได้ อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม และการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน แปลงใหญ่มันสำปะหลังตำบลคงพูน

แนวคิดและทฤษฎี

ระบบส่งเสริมการเกษตรนาแปลงใหญ่เป็นระบบการส่งเสริมการเกษตรที่ยึดพื้นที่เป็นหลัก (Area – based) ในการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีผู้จัดการแปลงเป็นผู้บริหารจัดการ พื้นที่ทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน การจัดการ หมายถึง การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มแปลงใหญ่เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ในการผลิตมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่ เริ่มตั้งแต่การจัดการด้านการวางแผนการผลิตไปจนถึงการจัดการด้านผลผลิตและการตลาด ห่วงโซ่อุปทาน หมายถึง การเชื่อมต่อขององค์กรหรือส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร โดยเริ่มต้นตั้งแต่การจัดการปัจจัยการผลิต (ต้นน้ำ) ไปยังจุดสุดท้ายคือการตลาดและผู้บริโภค (ปลายน้ำ) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ 5 ด้านที่สำคัญคือ ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพวางแผนการตลาด และเน้นการบริหารจัดการเตรียมขยายผลไปสู่ความสำเร็จของแปลงใหญ่แห่งอื่น ๆ ต่อไป ปัจจัยสู่ความสำเร็จ 5 ด้าน คือ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560 : ออนไลน์) 1) ด้านการลดต้นทุน เน้นการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินในทุกแปลงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภัณฑ์ ฮอร์โมนต่าง ๆ เพื่อทดแทนสารเคมีให้มากขึ้น การทำบัญชีครัวเรือนบัญชีฟาร์มและบัญชีต้นทุนอาชีพ พร้อมทั้งวิเคราะห์ทางบัญชีเพื่อนำมาปรับปรุงการผลิต รวมทั้งสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา วิจัย คิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการลดต้นทุนการผลิต และผลักดันให้มีการนำมาใช้อย่างจริงจัง 2) ด้านการเพิ่มผลผลิต เน้นการนำองค์ความรู้ ผลงานวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการผลิตตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการผลิต ตั้งแต่เพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวภาคเอกชนมีการสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกรในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าสู่สากล 4) ด้านการตลาด มีการวางแผนการตลาดร่วมกันในทุกภาคส่วน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการผลิต การประเมินผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า ด้วยการศึกษาสถานการณ์การผลิตและการตลาดสินค้าทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาสินค้าและรักษาคุณภาพสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งส่งเสริมให้ผลิตสินค้าในรูปแบบตลาดพันธะสัญญา (Contract Farming) เพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคา 5) ด้านการบริหารจัดการ เน้นกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบ Zero Waste ผลักดันเกษตรกรที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเองเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ Young Smart Farmer เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อสืบทอดการบริหารจัดการให้มีความยั่งยืน รวมทั้งเชื่อมโยง ศูนย์เรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ภายในพื้นที่แปลงใหญ่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของ

โครงการ แนวความคิดพื้นฐานว่าด้วยการประเมินผลนโยบายในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเพียง แนวความคิดว่าด้วยการประเมินผลนโยบาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนโยบายสาธารณะ และเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรนโยบายสาธารณะ(Public Policy Cycle) หรือกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Public Policy Process)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังสามารถจำแนกออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ประกอบด้วย ความหมายของห่วงโซ่อุปทาน ความแตกต่างของโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทาน การจัดการห่วงโซ่อุปทาน การบูรณาการแนวคิดการจัดการห่วงโซ่อุปทานกับโลจิสติกส์ โครงสร้างห่วงโซ่อุปทาน รูปแบบพื้นฐานของห่วงโซ่อุปทาน และแนวทางในการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ว่าหมายถึง การเชื่อมโยงของทั้งหมดต่อกันทั้งในด้านของวัตถุดิบ สินค้า ข้อมูล และกิจกรรม เพื่อต้องการที่จะทำการผลิตสินค้า จัดส่งสินค้า และให้บริการแก่ลูกค้า รวมทั้งการจำหน่ายสินค้าและการไหลของเงินสด (Cash Flow) ศิริภร กลิ่นกล้า (ม.ป.ป.) ห่วงโซ่อุปทานว่าเป็นเครือข่ายของธุรกิจที่มีแหล่งที่ตั้งกระจายและเป็นเอกเทศต่อกัน ซึ่งมีการร่วมกันวางแผนและการดำเนินการจัดหาสินค้าหรือบริการให้แก่ลูกค้า โดยการดำเนินงานในห่วงโซ่อุปทานหนึ่งๆ จะครอบคลุมตั้งแต่การคิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ การจัดหาแหล่งวัตถุดิบ การผลิตสินค้าและบริการ การจัดเก็บสินค้า รวมถึงการจัดส่งสินค้า หรือบริการให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่จะขับเคลื่อนห่วงโซ่อุปทานให้ดำเนินการได้นั้นจะต้องอาศัยความสามารถของสมาชิกในห่วงโซ่อุปทานในการดำเนินงานต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา สมพงษ์ ศิริ โสภณศิลป์ และคณะ (2549) การจัดการห่วงโซ่อุปทานไว้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการจัดซื้อกับการตลาดในลักษณะที่เป็น บูรณาการ การค้าในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเป็นการค้าแบบไร้พรมแดนทั้ง Logistics และ Supply Chain ต่างก็จะมีภาระหน้าที่แตกต่างกันในอาณาบริเวณของตลาด โดยต่างก็เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม การตลาด และการผลิตโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน ศูนย์วิจัยโลจิสติกส์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (ออนไลน์, 2554)

จากความหมายหรือคำนิยามของห่วงโซ่อุปทานต่าง ๆ จึงพอสรุปได้ว่า ห่วงโซ่อุปทาน หมายถึง การบูรณาการขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไปดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันหรือติดต่อประสานงานกันไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการจัดการ การจัดส่ง การผลิต การบรรจุภัณฑ์ การจัดเก็บ รวมถึงการรับคืนสินค้าและบริการให้ตามความต้องการของลูกค้า สร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่ลูกค้าและผู้รับบริการภายใต้เงื่อนไขของการควบคุมต้นทุนให้ต่ำที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร

สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังดงพญาที่ขึ้นทะเบียน พ.ศ. 2560 จำนวน 54 ราย โดยทำการศึกษาจากเกษตรกรทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตำบลดงพญา อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ราย โดยทำการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อเข้าร่วมตอบแบบบันทึกคำถามปลายเปิดโดยการสอบถามเชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลประกอบด้วย เกษตรจังหวัด จำนวน 1 ราย ผู้ช่วยผู้จัดการแปลงใหญ่ (เกษตรตำบล) จำนวน 1 ราย เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระดับอำเภอ จำนวน 1 ราย และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระดับจังหวัด จำนวน 1 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด (Closed - Ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open - Ended Question) ประกอบด้วยคำถาม 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ส่วนที่ 3 การจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ส่วนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการการผลิตมันสำปะหลังรูปแบบแปลงใหญ่โดยใช้แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสร้างแบบสัมภาษณ์ นำผลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ตามข้อข้างต้นมา กำหนดประเด็นในการสร้างแบบสัมภาษณ์ การตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ ให้คณะกรรมการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและให้คำแนะนำ เพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้แบบสัมภาษณ์มีความสมบูรณ์ครบถ้วนก่อนที่จะนำไปทดสอบความถูกต้องกับเกษตรกร การทดสอบแบบสัมภาษณ์ ทดสอบแบบสัมภาษณ์โดยนำไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ชุด เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ความเที่ยงตรงและความเข้าใจที่ตรงกันแล้วนำกลับมาปรับปรุงใหม่ การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือแบบมาตรฐาน ประเมินค่าโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (coefficient alpha : α) สูตรของ Cronbach โดยผลการทดสอบแบบสัมภาษณ์ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาที่ระดับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์และสรุปผล มีรายละเอียดดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่

(Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มแปงใหญ่มันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแปงใหญ่มันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนด ระดับปัญหาของเกษตรกร ตามข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ โดยได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ (5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย และ 1 = น้อยที่สุด) ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูล ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{5 - 1}{5}$$

$$\text{ช่วงคะแนน} = 0.80$$

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการนำข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) แบบบันทึกการ การสอบถาม และการสังเกตการณ์ มาทำการวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่การจำแนกชนิดข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูล

ตารางที่ 1 แสดงการแปลความหมายของข้อมูลได้ คือ

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	หมายถึง
1.00 - 1.80	มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด
1.81 - 2.60	มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย
2.61 - 3.40	มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง
3.41 - 4.20	มีปัญหาอยู่ในระดับมาก
4.21 - 5.00	มีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ที่ตั้งขนาดพื้นที่ตำบลดงพุง อำเภอดอนจาน

ตำบลดงพุง มีพื้นที่ทั้งหมด 57 ตารางกิโลเมตร หรือ 34,156 ไร่ ตั้งอยู่ในอำเภอดอนจานซึ่งแบ่งการปกครองออกจากอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2539 โดยตั้งชื่อว่า “กิ่งอำเภอดอนจาน” ประกอบด้วย 4 ตำบล 48 หมู่บ้าน คือ ตำบลดอนจาน, ดงพุง, ม่วงนา, และตำบลนาจำปา แต่ปัจจุบันเพิ่มอีกหนึ่งตำบล คือ ตำบลสะอาดไชยศรี โดยแยกออกจากตำบลดอนจาน แต่จำนวนหมู่บ้านมีจำนวนเท่าเดิม และในปี พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุ ครบ 80 พรรษา คณะรัฐมนตรี จึงมีมติยกฐานะกิ่งอำเภอดอนจานเป็นอำเภอดอนจาน ตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน 2550 เป็นต้นมา มีระยะทางจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 27 กิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 204,197 ตารางกิโลเมตร (127,623 ไร่)

ภาพที่ 2.1 ภาพแสดงที่ตั้งของอำเภอดอนจาน ในจังหวัดกาฬสินธุ์

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอดอนจาน (2562)

พื้นที่ของตำบลดงพุงส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ส่วนใหญ่เป็นดินทรายปนดินร่วน เกษตรกรจะปลูกมันสำปะหลังควบคู่กับการทำนา โดยจะปลูกมันสำปะหลัง 2 ช่วง คือช่วงต้นฝนราวเดือนเมษายน – พฤษภาคม และช่วงที่ 2 ปลูกช่วงปลายฝน (ตุลาคม – พฤศจิกายน) และมีเกษตรกรบางส่วนที่ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ทำนา (มันปริง) ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้พันธุ์เกษตรกรศาสตร์ 50 ห้วยบง 60 เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังช่วงอายุ 6 – 8 เดือน ผลผลิตเฉลี่ย 3.5 ตัน/ไร่ และจะจำหน่ายในรูปแบบหัวมันสด ณ โรงงานแปรรูปมันกาฬสินธุ์ในเขตอำเภอเมือง

ส่วนที่ 2 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

ช่วงรายได้ในภาคการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 79,999 บาท ร้อยละ 24.07 รองลงมา รายได้ 80,000 - 99,999 บาท ร้อยละ 22.22 รายได้ตั้งแต่ 180,000 บาท ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 18.52 รายได้

100,000 - 119,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.67 รายได้ 140,000 - 159,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.26 รายได้ 120,000 - 139,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.56 และรายได้ 160,000 - 179,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับโดยเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 120,796.3 บาท ต่ำสุด 20,000 บาทและสูงสุด 304,000 บาท ช่วงรายได้นอกภาคการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.00 ไม่มีรายได้ รองลงมารายได้ 4,000-5,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.81 และ 6,000 - 7,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.26 รายได้ 10,000 - 11,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.41 และตั้งแต่ 12000 บาท ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 9,018.51 บาท ต่ำสุด 3,500 บาทและสูงสุด 50,000 บาท จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ มี 3-5 คน ร้อยละ 57.41 รองลงมาไม่เกิน 2 คน ร้อยละ 38.89 และ 6 ขึ้นไป ร้อยละ 3.70 มี ตามลำดับ โดยมิจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.88 คน ต่ำสุด 1 คนและสูงสุด 7 คน ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ 11-20 ไร่ ร้อยละ 37.04 รองลงมา มีพื้นที่ 21-30 ไร่ ร้อยละ 24.07 มีพื้นที่ 41 ไร่ขึ้นไป ร้อยละ 18.52 มีพื้นที่ 31-40 ไร่ ร้อยละ 11.11 และมีพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ร้อยละ 9.26 ตามลำดับ โดยมีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร เฉลี่ย 13.973 ไร่ ต่ำสุด 5 ไร่และสูงสุด 63 ไร่ ลักษณะการถือครองที่ดิน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นของตนเอง ร้อยละ 98.15 รองลงมา มีพื้นที่ทำปรีร้อยละ 33.33 และเป็นพื้นที่เช่า ร้อยละ 24.07 ตามลำดับ เครื่องจักรกลการเกษตรที่เป็นของครัวเรือน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.33 ไม่มีเครื่องจักรกล รองลงมา ร้อยละ 12.96 มีรถไถเดินตาม และร้อยละ 3.70 มีรถแทรกเตอร์ ตามลำดับ แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรของครัวเรือน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 100.00 ใช้ทุนตนเอง รองลงมา ร้อยละ 57.41 จาก ธกส. ร้อยละ 9.26 จากธนาคารพาณิชย์ และร้อยละ 3.70 จากญาติ/เพื่อนบ้าน ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

เกษตรกรทั้งหมดของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังได้มีการปฏิบัติตามการดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังทั้งหมด ยกเว้น ด้านความก้าวหน้าตามขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งมีการทำข้อมูลแผนที่รายละเอียดข้อมูลรายแปลงและเกษตรกรตาม หมายเลขประจำตัว 13 หลัก โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 94.44 และร้อยละ 5.56 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านความสามารถในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ที่มีการติดตามความก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติ โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 92.59 และร้อยละ 7.41 ไม่มีการปฏิบัติ มีการปฏิบัติงานนิเทศร่วมกันทั้ง 4 ทีม โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 88.89 และร้อยละ 11.11 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ มีแผนการดำเนินงานและกิจกรรมประกอบด้วย 4 แผนย่อย คือ แผนลดต้นทุนการผลิต แผนเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แผนการตลาด และแผนการบริหารจัดการ โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 87.04 และร้อยละ 12.96 ไม่มีการปฏิบัติ มีลักษณะแผนการดำเนินงานและกิจกรรมที่มีเหตุผลสอดคล้อง และเหมาะสมกับเงื่อนไขของแปลงใหญ่/สมาชิก โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 90.74 และร้อยละ 9.26 ไม่มีการปฏิบัติ มีการประสานแผนกับหน่วยงานภาคีให้บรรลุเป้าหมายและทิศทางที่วางไว้ โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 85.19 และร้อยละ 14.81 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านทรัพยากรและเงินทุน มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

สูงสุด เช่น การจัดการขยะ การจัดการของเสีย (Zero waste) โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 90.74 และร้อยละ 9.26 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน ได้แก่ มีการจัดทำบัญชีต้นทุนอาชีพรายแปลง โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 90.74 และร้อยละ 9.26 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบให้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติงาน โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 98.85 และร้อยละ 1.85 ไม่มีการปฏิบัติ มีผู้รับผิดชอบปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 96.30 และร้อยละ 3.70 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านการจัดการข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูลรายแปลงและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สะดวกในการใช้งาน โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 94.44 และร้อยละ 5.56 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านการสื่อสาร มีระบบ / วิธีการสื่อสาร เช่น การประชาสัมพันธ์ โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 94.44 และร้อยละ 5.56 ไม่มีการปฏิบัติ

ส่วนที่ 4 การจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

จำนวน และร้อยละของเกษตรกรในการปฏิบัติจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่ พบว่าในด้าน การเตรียมดิน การปรับปรุงบำรุงดินก่อนการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ร้อยละ 85.19 โกลบวัชพืชเศษวัสดุที่เหลือ ร้อยละ 62.96 มีการไถระเบิดดินดาน ร้อยละ 29.63 ใช้สารปรับปรุงบำรุงดินร้อยละ 22.22 มีการไถผาน 7 จำนวน 1 ครั้ง และการปลูกพืชปุ๋ยสดพบว่าเกษตรกรไม่ปฏิบัติร้อยละ 100.00 การยกร่องก่อนการเพาะปลูกมันสำปะหลังปฏิบัติ ร้อยละ 100.00 ระยะห่างการปลูกมันสำปะหลัง พบว่าร้อยละ 40.74 ปลูกระยะ 1.20 เมตร* 80 เซนติเมตร ร้อยละ 35.19 ปลูกระยะ 1.0 เมตร*60 เซนติเมตร ร้อยละ 12.96 ปลูกระยะ 1.0 เมตร*40 เซนติเมตร และร้อยละ 11.11 ปลูกระยะ 1.0 เมตร*80 เซนติเมตร ด้านการเตรียมท่อนพันธุ์พบว่า พันธุ์มันสำปะหลัง ร้อยละ 77.78 ใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 ร้อยละ 11.11 ใช้พันธุ์ระยอง 90 ร้อยละ 9.26 ใช้พันธุ์ห้วยบง 60 และร้อยละ 1.85 ใช้พันธุ์ห้วยบง 80 สำหรับการแช่ท่อนพันธุ์พบว่าเกษตรกรแช่ท่อนพันธุ์ 15-20 นาที โดยร้อยละ 88.89 แช่โทอะมีโทแซม และร้อยละ 11.11 แช่อิมิตาโคลพริต ด้านการปลูก การดูแลรักษา และป้องกันกำจัดศัตรูพืช พบว่าช่วงความลึกในการปลูกร้อยละ 87.04 ปลูกลึก 10 เซนติเมตร และร้อยละ 12.96 ปลูกลึกอื่น ๆ วิธีการกำจัดวัชพืชมันสำปะหลังร้อยละ 75.93 ใช้สารเคมี จำนวนครั้งที่กำจัดวัชพืชมันสำปะหลัง ต่อรอบการผลิต ร้อยละ 66.67 กำจัด 2 ครั้งและร้อยละ 33.33 กำจัด 1 ครั้ง การใช้สารป้องกันกำจัดโรคพืช ร้อยละ 37.04 ใช้สารชีวภัณฑ์ จำนวน 1 ครั้ง และร้อยละ 62.96 ไม่ปฏิบัติ การใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช ร้อยละ 96.30 ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช และร้อยละ 3.70 ใช้สารเคมี 1 จำนวนครั้ง ด้านการเก็บเกี่ยว พบว่าลักษณะการเก็บผลผลิตร้อยละ 83.33 ใช้เครื่องจักรกลในการเก็บเกี่ยว และร้อยละ 16.67 ใช้แรงงานคน จำนวนผลผลิตต่อไร่ ร้อยละ 72.22 ผลผลิต 3,001-4,000 กิโลกรัม/ไร่ รองลงมาร้อยละ 12.96 น้อยกว่า 3,000 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 9.26 ผลผลิต 4,001-5,000 กิโลกรัม/ไร่ และร้อยละ 5.56 ผลผลิต 5,000 กิโลกรัม/ไร่ ขึ้นไป ค่าเฉลี่ยผลผลิต 3,781.48 กิโลกรัม/ไร่ ต่ำสุด 2,800 กิโลกรัม/ไร่ สูงสุด 5,800 กิโลกรัม/ไร่ สำหรับการจำหน่ายผลผลิตมันสำปะหลัง ร้อยละ 64.81 ขายให้โรงแปงมัน และร้อยละ 35.19 ขายลานรับซื้อ รูปแบบการจำหน่ายผลผลิตมันสำปะหลัง ร้อยละ 100.00 จำหน่ายหัวมันสดและร้อยละ 22.22 จำหน่ายท่อนพันธุ์

ส่วนที่ 5 ปัญหา และแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ปัญหาของเกษตรกรในการจัดการห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการจัดการห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่เฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.77) เมื่อพิจารณาประเด็นปัญหาทั้งหมด พบว่า เกษตรกรไม่มีสถานที่แปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังของตนเอง เป็นประเด็นที่เกษตรกรมีระดับของปัญหาสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.91) สามารถแยกผลการศึกษาปัญหาของ เกษตรกรออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้ ประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ช่องทางการตลาดที่รับซื้อมันสำปะหลังมีน้อยและเกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ เกษตรกรไม่มีสถานที่แปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังของตนเอง เกษตรกรขาดความรู้และเทคโนโลยีในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตมันสำปะหลัง ต้นทุนการผลิตและการขนส่งผลผลิตมันสำปะหลังมีแนวโน้ม สูงขึ้นเรื่อย ๆ รูปแบบของการแปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรไม่มีความหลากหลาย และช่องทางการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างมูลค่าผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรยังมีน้อย มีค่าเฉลี่ย 4.91 4.89 4.87 4.85 4.83 และ 4.67 ตามลำดับ ส่วนประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับมากไม่มี สำหรับประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เกษตรกรขาดความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการและการดูแลรักษาหลังการปลูกมันสำปะหลัง มีค่าเฉลี่ย 2.61 ประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อยได้แก่ การประชาสัมพันธ์โครงการผลิตมันสำปะหลังรูปแบบแปลงใหญ่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง เกษตรกรขาดความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการระหว่างการปลูกมันสำปะหลัง ขาดการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการของผู้จัดการพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 2.44 2.15 และ 1.83 และประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังรูปแบบแปลงใหญ่ การวางแผนการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรไม่สอดคล้องกับปริมาณและความต้องการของตลาด กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร เช่น การไม่เข้าร่วมประชุม บทบาทการบริหารจัดการด้านการเชื่อมโยงตลาดของผู้จัดการพื้นที่มีน้อย การบริหารจัดการแปลงใหญ่ทำได้ยากเนื่องจากบริบทของพื้นที่ เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพผลผลิต เช่น การคัดแยกผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และเกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร เช่น มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices) และ เกษตรอินทรีย์ (*Organic Thailand*) มีค่าเฉลี่ย 1.59 1.48 1.37 1.23 1.13 1.19 และ 1.09 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

การจัดการห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่ ตำบลดงพญา อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วยการจัดการระดับต้นน้ำ ได้แก่ การวางแผนการผลิต เกษตรกรมีการกำหนดและวางแผนการปลูกร่วมกัน เพื่อใช้เครื่องมือและเครื่องจักร ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐร่วมกัน การจัดการขณะปลูก เกษตรกรมีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในการปลูก เกษตรกรส่วนมากใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 และมีการยกร่องก่อนปลูก การจัดการระหว่างการปลูก เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการผลิตสารชีว

ภัณฑ์เพื่อใช้ในการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืช มีการใช้สารเคมีวิธีการกำจัดวัชพืชมันสำปะหลัง และกำจัดวัชพืชมันสำปะหลังต่อรอบการผลิต 1 หรือ 2 ครั้ง การจัดการหลังการปลูก เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้การจัดการการผลิตของเกษตรกรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตลอดฤดูผลิตตั้งแต่การปลูกถึงการเก็บเกี่ยว โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอดอนจาน และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง การจัดการระดับกลางน้ำ ประกอบด้วยประเด็นย่อยต่าง ๆ ดังนี้ การแปรรูปผลผลิต เกษตรกรมีปริมาณผลผลิตจำนวนมากแต่ยังไม่มีการแปรรูปผลผลิต เนื่องจากขาดสถานที่สำหรับแปรรูปและแหล่งรับซื้อ การเพิ่มมูลค่าผลผลิต เกษตรกรบางรายนอกจากจะขายหัวมันสดแล้วยังมีการขายท่อนพันธุ์มันสำปะหลัง คือพันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 ที่ปลูกมากในบริเวณพื้นที่ตำบลดงพุง การจัดการระดับปลายน้ำ ประกอบด้วยประเด็นย่อยต่าง ๆ ดังนี้ ช่องทางการตลาด เกษตรกรยังแยกกันขายผลผลิตตามโรงงานหรือลานรับซื้อ เนื่องจากไม่มีช่องทางการตลาดที่แน่นอนเพื่อรองรับผลผลิตของกลุ่ม ราคา เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตกิโลกรัมละ 2.00-2.50 บาท เนื่องจากแยกกันขายจึงทำให้ราคาไม่แตกต่างจากเกษตรกรทั่วไป การบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง เกษตรกรมีข้อเสนอแนะต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานดังนี้ กลุ่มต้องมีการวางแผนการใช้เครื่องจักรกลที่มีในกลุ่ม เพื่อลดต้นทุนการผลิตของสมาชิก ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการตรวจวิเคราะห์ดินทุกแปลงเพื่อแนะนำการใช้ปุ๋ยสั่งตัด ควรมีการส่งเสริมให้มีการใช้สารไตรโคโรเดอร์มาและบิวเวอร์เรียในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ควรมีแปลงทดลองพันธุ์มันสำปะหลังที่เหมาะสมกับพื้นที่ ควรมีสถานที่และอุปกรณ์สำหรับแปรรูปมันสำปะหลังเป็นมันเส้นในช่วงราคาต่ำ ควรมีการส่งเสริมการขายท่อนพันธุ์มันสำปะหลัง ควรมีการทำข้อตกลงการรับซื้อกับกลุ่มเพื่อให้ได้ราคาที่สูงขึ้น มีการรวบรวมผลผลิตในกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาเพื่อให้ได้ราคาที่สูงขึ้น และควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการขนาดพื้นที่และจำนวนสมาชิก มีการบริหารจัดการขนาดพื้นที่และจำนวนสมาชิกอย่างเหมาะสม บทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา ร่วมกันคิดและกำหนดทิศทาง เป้าหมายการพัฒนา วิเคราะห์ วางแผน การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของสมาชิก การร่วมตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ผลการดำเนินงาน ร่วมรับผิดชอบต่อผลการกระทำ รับประโยชน์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสมาชิก โดยร่วมกันคิดเสนอความเห็นในการกำหนด ประเด็นและ วางแผนการเรียนรู้ของสมาชิก มีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกต่อเนื่อง ตลอดฤดูกาล เช่นการจัดทำแปลงเรียนรู้ ผลลัพธ์การติดตามประเมินผลของสมาชิกและ รายงานผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบทุกครั้งที่มีการประชุม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมส่งเสริมการเกษตร. ระบบฐานข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังปี 2561/2562 อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563. จาก <http://farmer.doae.go.th>.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. ระบบส่งเสริมเกษตรกรแบบแปลงใหญ่. ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563. จาก <https://www.doae.go.th>.
- สายชล พุ่มเกาะ. (2559) การดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปิยะธิดา อ่อนพันธ์. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอสระโบสถ์ จังหวัด ลพบุรี. ปรินญาเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย. ปรินญาเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรัตน์ ดิษฐ์เขาวลิต. (2556). การวิเคราะห์การจัดการการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอ เทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. ปรินญาเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Translate References

- Department of Agricultural Extension. Cassava farmer database system for 2018/2019, Don Chan District, Kalasin Province. Search on 20 October 2020. from <http://farmer.doae.go.th>. (in Thai)
- Department of Agricultural Extension. Large-scale agricultural promotion system. Search on 24 April 2020. from [ttps://www.doae.go.th](https://www.doae.go.th). (in Thai)
- Saichon Phumko. (2016) Operation of large rice fields of farmers in Phimai District. Nakhon Ratchasima Province Sukhothai Thammathirat Open University/Nonthaburi. (in Thai)
- Piyathida Onphan. (2014). Needs for promoting cassava production by farmers in Sa Bot District, Lopburi Province. Master of Agriculture degree. Field of study: Agricultural Extension Department of Agriculture and Cooperatives Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)

Chanida Ketkaewkliang. (2014). Needs for promoting cassava production by farmers in Erawan District. Loei Province. Master of Agriculture degree. Field of study: Agricultural Extension Field of study: Agriculture and Sukhothai Thammathirat Open University Cooperative. (in Thai)

Surat Ditchaowalit. (2013). Analysis of cassava production management of farmers in Thep Sathit District. Chaiyaphum Province. Master of Agriculture Degree Field of Study: Agricultural Management Department of Agriculture and Cooperatives Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)